

Теклик

1. *яз-ар-ым, башла-р-ым, ал-ыр-ым, кел-ир-им, кор-ер-им, ол-ур-ым*
2. *яз-ар-сынъ, башла-р-сынъ, ал-ыр-сынъ, кор-ер-синъ, ол-ур-сынъ*
3. *яз-ар, башла-р, ал-ыр, кор-ер, ол-ур*

Чокълукъ

1. *яз-ар-мыз, башла-р-мыз, ал-ыр-мыз, кел-ир-миз, кор-ер-миз, ол-ур-мыз*
2. *яз-ар-сы(нъ)з, башла-р-сы(нъ)з, ал-ыр-сы(нъ)з, кел-ир-си(нъ)з, кор-ер-си(нъ)з, ол-ур-сы(нъ)з*
3. *яз-ар(лар), башла-р(лар), ал-ыр(лар), кел-ир(лер), кор-ер(лер), ол-ур(лар)*

Даимий келеджек заман фиилининъ менфий шекли умумий къаидеге эсасланъп япыла: менфий негиз + вакъыт ялгъамасы + шахыс ялгъамасы.

Лякин земаневий къырым эдебий тилинде даимий келеджек заман менфий фиилининъ чешит тюрлю шахысларда тюрлю фонетик шекиллери бар:

1 шахыс текликте *яз-ма-р-ым* ерине *яз-ма-м, башла-ма-р-ым* ерине *башла-ма-м*. Демек, р тюшип къала, айтылмай ве ызыда да акс эттирильмей.

2 шахыс текликте *яз-ма-р-сынъ* ерине *яз-ма-з-сынъ*, демек, **р** з-нен денъиштириле. Бойле денъишовни башкъа сёзлерде де расткетирмек мумкюн: *корь-мек - козь, семир-мек – семиз* сёзлеринден япылгъандыр.

Язмакъ, корьмек фииллерининъ даимий келеджек заман менфий шеклинде тюсленюви:

Теклик

1. *яз-ма-м, корь-ме-м*
2. *яз-ма-з-сынъ, корь-ме-з-синъ*
3. *яз-ма-з, корь-ме-з*

Чокълукъ

1. *яз-ма-мыз, корь-ме-миз*
2. *яз-ма-з-сы(нъ)з, корь-ме-з-си(нъ)з*
3. *яз-ма-з(лар), корь-ме-з(лер)*

Даимий келеджек заманнынъ суаль шекли шахыс ялгъамаларына **-мы/-ми** къошулувынен япылыр. *Язмакъ, корьмек* фииллерининъ даимий келеджек заман суаль шеклинде тюсленюви:

Теклик

1. *яз-ар-ым-мы?, кор-ер-им-ми?*
2. *яз-ар-сынъ-мы?, кор-ер-синъ-ми?*
3. *яз-ар-мы?, кор-ер-ми?*

Чокълукъ

1. *яз-ар-мыз-мы?, кор-ер-миз-ми?*
2. *яз-ар-сы(нъ)з-мы?, кор-ер-си(нъ)з-ми?*
3. *яз-ар(лар)-мы?, кор-ер(лер)-ми?*

Даимий келеджек заманнынъ суаль-менфий шекли бойле япылыр: *яз-ма-м-мы?, корь-ме-м-ми?, яз-ма-з-сынъ-мы?, корь-ме-з-синъ-ми?* киби.

Келеджек заман фиилининъ даимий шекли иш-арекетнинъ лакъырдыдан сонъ япыладжагъы-япылмайдагъы я да иш-арекетнинъ даимий оларакъ япылып тургъаныны, заманджа девамлы, текрарлы олгъаныны ифаделей: *Шамратны къандырмкъ зор олур, барыр да шанына сыгъдырмаз. (Ю.Б.). Шемснур оларны азбар къапу янында расткетирир ве эр шейни анълатыр. (Ш.А.). Айванасравджылар арасында бир кунь булунгъан адам бу фикирнинъ янълъиш экенини анълар. (Ч.А.). Нусрет мектепке бармагъа истемез, эки куннинъ биринде дерслеринден къачып, я мааледе ойнап кезер, я киногъа кетер. (Р.М.).*

Келеджек заман фиилининъ даимий шекли аталар сёзлеринде (*Ачнынъ алыны токъ бильмез*), риджа, истек, тебрик бильдирген сёз бирикмелеринде (риджа *этерим*, тебрик *бильдиририм*) кенъ къулланыла.

Сорокин С.В. КОНЦЕПТ ПЕРФЕКТНОСТИ В СЕМАНТИЧНІЙ СТРУКТУРІ ТУРЕЦЬКОГО АБСЕНТИВ-ПЕРФЕКТА

There has been investigated the concept of perfectivity as one of the two key components of the semantic structure of the Turkish Absentive-Perfect Tense. There has been analyzed the concepts connected with perfective semantics, peculiarities of their communicative realization. The article is a part of the integral investigation of the categories of temporality, aspectuality and modality as a functional field of the Turkish language. The main methodological positions of the research are the functional method, anthropocentric, linguo-cognitive and linguo-culturological approaches.

У декількох попередніх наукових розробках, присвячених дослідженню функціонально-семантичного поля темпоральності, аспектуальності та модальності в турецькій мові [9; 10; 22], ми зазначали, що функціональне поле аспектуальності являє собою широку сферу для досліджень; у таких дослідженнях передусім слід розв'язати проблему інваріантності/варіативності в межах функціонального поля аспектуальності, особливостей конкретної комунікативної реалізації окремих видових значень, взаємодії функціонального поля аспектуальності з функціональними полями темпоральності та модальності, співвіднесення засобів реалізації темпоральних та аспектуальних функцій тощо.

Представлене дослідження не ставить перед собою такої глобальної мети; його об'єктом є лише категорія перфектності як одна з найважливіших складових функціонального поля аспектуальності, зокрема абсентив-перфект як основний засіб її реалізації. Категорія перфектності в турецькій мові як така досі ніколи не піддавалася скільки-небудь серйозним дослідженням з боку вітчизняних чи закордонних тюркологів. Більш того, незважаючи на те, що існування перфектних форм в турецькій мові є, на наш погляд, об'єктивною істиною, фактично жоден тюрколог, досліджуючи у своїх наукових працях видо-часові форми турецького дієслова, не виділяв перфект як автономну функціонально-семантичну категорію. Завдання нашої статті – ліквідувати цю лакуну, що виникла в тюркологічній науці, оскільки брак даних, отриманих шляхом відповідного дослідження, в якому розкривалася б специфіка комунікативної реалізації перфектних форм турецької мови, не дозволяє українцям, які вивчають чи за родом своєї діяльності вдаються тією чи іншою мірою до турецької мови, адекватним чином використовувати ці форми як повноцінний засіб у щоденному між особистісному, зокрема й професійному, спілкуванні. Браком подібних досліджень й, разом з тим, важливістю категорії перфекта й відповідних перфектних форм у межах функціонального поля темпоральності, аспектуальності та модальності, і визначається актуальність представленого дослідження.

Дослідження виконано на основі двоспрямованого функціонального методу, основні принципи якого були сформульовані О.В.Бондарком. Вихідним положенням проведеного функціонального дослідження є принцип функціональної асиметрії мови (за С.О.Карцевським, “принцип асиметричного дуалізму мовного знака”). Визначення функціональної специфіки мовних явищ та фактів, сутнісних характеристик функціонального поля темпоральності, аспектуальності та модальності, є істотним з погляду дослідження та дескрипції мовної (концептуальної) картини світу носіїв турецької мови; методологічним підґрунтям для реалізації цього завдання є лінгвокогнітивний, лінгвокультурологічний та етнопсихолінгвістичний підходи. Істотним для функціонального дослідження є й так званий “чинник людини в мові”, на якому ґрунтується антропоцентричний підхід до вивчення мовних явищ з метою виявлення специфіки їхнього функціонування в процесі комунікації [22].

У результаті проведеного дослідження встановлено, що в турецькій мові функціональному полю аспектуальності властива категорія перфектності, основна функція якої – позначення дії, яка завершилася до моменту мовлення (спостереження), але є пов'язана з цим моментом результатом, що виявляється як стан денотата.

Згідно загальноприйнятій дефініції, перфект – це видо-часова форма дієслова, яка позначає: а) стан у теперішньому часі як результат попередньої дії – такий перфект називається статальним; б) минулу дію або її нестатальний результат, чим-небудь важливий для теперішнього відтинку часу, поза зв'язком з іншими фактами минулого – це так званий акціональний перфект [6: 372]. У турецькій мові з погляду частотності використання статальний перфект переважає над акціональним, на відміну від, наприклад, англійської, в якій спостерігається протилежна ситуація. Крім того, у турецькій мові представлений інклюзивний перфект – позначення певної дії, яка, розпочавшись у минулому й триваючи в теперішньому відтинку часу, відбувається постійно, регулярно, набуває фактично стабільної й характерної ознаки (стану) денотата з одночасною вказівкою на його наявний і потенційний результат.

Основним засобом реалізації категорії перфектності є набір форм з показником $-miş^{(4)}$. Таким чином, для сучасної турецької мови ми виділяємо перфектний розряд (групу перфектних форм), до якої належать абсентив-перфект (*öğrenilen/ duyulan geçmiş zaman*), перфектний дієприкметник, плюсквамперфект I (як абсентив-перфект, перенесений у площину минулого), абсентивний плюсквамперфект тощо. У турецькій мові представлені форми з презенс-перфектною [9] та футур-перфектною семантикою, які являють собою аналітичні (перифрастичні) засоби реалізації категорії перфектності ($-miş olmak/ bulunmak$). Форми, які належать до перфектного розряду, відносять стан до минулого, теперішнього або майбутнього, а дію, яка відбулася раніше, відповідно до передминулого, минулого або передмайбутнього.

Додамо, що турецький перфект виявляє певні схожі риси з перфектом деяких слов'янських мов, передовсім української та російської. Ця схожість полягає в тому, що значення перфекта в турецькій і в названих слов'янських мовах представлене насамперед в дієприкметникових конструкціях типу “стіл накрито/ий” (*sofra toplanmış*). Відзначимо також, що в сучасних російських говірках розвинулися нові форми перфекта: з використанням дієприслівника: “он привыкши”, “сын женивши”; і з використанням пасивного (за формою) дієприкметника і конструкції з прийменником “у”: “у него привыкнуто”, “у сына женёнсь”, “у них уйдено” (порівняймо також плюсквамперфект: “он был привыкши”, “у него было привыкнуто” – схожим чином функціонують і відповідні турецькі перфектні форми: *alışmış(tır) – alışmıştı*).

Виділення перфектного розряду є традиційним для загальної теорії граматики й граматики давніх індоевропейських і низки сучасних мов. Разом з цим, диференціація в ряді темпорально-аспектуальних форм турецької мови категорії перфектності й, відповідно, перфектних форм не є властивим вітчизняній

науковій тюркології й мовознавству в Туреччині. Тому можна сказати, що в пропонованій розробці перфект як набуток турецької мови виділяється фактично вперше. Разом з тим, не можна не відзначити, що деякі вітчизняні тюркологи, досліджуючи сутність минулого суб'єктивного (неочевидного) часу й загалом форманта *-miş*, згадували про можливість виділення перфектної семантики, не диференціюючи при цьому перфектність як специфічну складову функціонального поля аспектуальності турецької мови [7: 52]. Абсентивному перфектові й співвіднесеним з ним перфектним формам присвячували свої розробки М.К.Дмитрієв [3, с. 181–186], А.Н. Кононов [4, с. 34–39; 5, с. 231–234, 240–241, 250–251], В.О. Гордлевський [2, с. 42, 45, 78–79, 92], О.М. Самойлович [8, с. 78, 81–82], Ш.С. Айяров [1, с. 136–142, 155–158, 193–195, 273–275], М. Мансуроглу [20, с. 345–350], М.Ергін [16, с. 284–285, 301], Х. Едіскун [14, с. 176–177, 191], Н. Коч [19, с. 307–308, 395–396], Т.Н. Генджан [18, с. 305–307, 417] та інші науковці, однак їхні праці носили переважно історичний або формально-структуралістичний характер. Пропоновану ж статтю, яка має функціонально-комунікативну спрямованість, присвячено дослідженню концепту перфектності як складової семантичної структури абсентив-перфекта; саме в даній видо-часовій формі, на нашу думку, перфектні функції можуть бути простежені найбільш чітко.

Абсентив-перфект слугує засобом позначення стану, який виник внаслідок минулої дії, причому такий стан може виявлятися і як тимчасовий, і як перманентний. Абсентив-перфект локалізує дію в минулому, а наслідок цієї дії (стан) – у теперішньому відтинку часу. Абсентив-перфект як основний засіб реалізації перфектної семантики, залежно від низки чинників, як-от тип повідомлюваного факту й позначуваного стану (ознаки), лексична семантика дієслова, яке являє собою вербальний центр висловлювання, людський чинник, комунікативна ситуація, частково стилістичні умови комунікації тощо, дихотомічно членується на: 1) співвіднесені з претеритом; 2) неспіввіднесені з претеритом.

Претерит й абсентив-перфект слугують засобом локалізації дії в минулому відтинку часу з тією лише відмінністю, що претерит повідомляє про дію як таку, що вже минула, і зв'язок якої з моментом комунікації не є релевантним для комунікантів. Абсентив-перфект повідомляє про минулу дію як таку, що має безпосередній зв'язок з моментом комунікації, і цей зв'язок постає як стан денотата, який виник унаслідок минулої дії (отже, ці дві видо-часові форми є ідентичними з погляду темпорального наповнення, але різняться на рівні своїх аспектуальних характеристик). Мовець, зважаючи на свою інтерпретацію позначуваного факту й на те, на чому він хоче зосередити увагу адресата, для повідомлення минулої дії може вдатися до обох з вищезазначених форм, які постають як корелятивні. Порівняймо такі приклади: *Arabaya sigindik* – “Ми сіли (дослівно “вмістилися/ влізли”) у машину (> колись у минулому або зараз – це нерелевантне для мовця) і *Volkswagen'in içine siginmişiz* [15, с. 37] – “Ми сіли у “Фольксваген” (> і зараз сидимо в ньому = *siginmiş durumdayız*). Порівняймо також випадки використання дистантної обставини з абсентив-перфектом (у цьому разі йдеться про економію афіксів предикативності): *Yolun ortasında bir çocuk oturmuş, oturuyordu* – “Посередині дороги сидів (> сів і сидів/ “був у стані сидіння”) хлопець і грався”. Дистантні обставини, утворені на базі абсентив-перфекта, є доволі частотними в турецькій мові, і їм віддається перевага перед фактично дублетними формами – претеритом і, у певному контексті, дієприслівником-зв'язкою (-*ip*).

Дієслово, яке являє собою організувальний центр висловлювання, з погляду своєї лексичної семантики постає як таке, що може номінувати: а) дію (а не стан), наприклад: *gelmek* – “приходити”, *bakmak* – “дивитися”, *sevmek* – “любити”, *dikmek* – “саджати (дерево)”, “зводити (будівлю)” і т.д. – це дієслова з семантикою активної дії; б) стан, наприклад: *dizilmek* – “бути виставленим в ряд/ вишикуваним”, *çevrilmek* – “бути перекладеним/ перевернутим”, *toplanmak* – “бути зібраним” – це дієслова з семантикою стану. Переважна більшість дієслів з семантикою стану являють собою вторинні станові утворення. Додамо, що одне й те саме дієслово інколи може сприйматися як таке, що має подвійну семантику – активної дії і стану: *yıkanmak* – “бути вимитим” і “митися”, *yorulmak* – “бути втомленим” і “втомлюватися” (насамперед це такі дієслова, в яких становий афікс є одночасно формантом як пасиву, так і рефлексиву).

Дієслова з семантикою активної дії, виступаючи центром висловлювання – повідомлення про минулу дію, зазвичай набувають форми претерита. При цьому претеритна форма може сприйматися і як власне претеритна, і як акціонально-перфектна (така, що має зв'язок з моментом комунікації) – декодування адресатом спрямованого йому повідомлення як претеритного чи акціонально-перфектного залежить насамперед від комунікативної ситуації. Наприклад, речення *Mehmet bey geldi* – “Пан Мехмет прийшов” може бути інтерпретоване: а) як претеритне (> пан Мехмет прийшов (приходив) колись у минулому: *Evde Mehmet beyi bekleyen Fatma'nın dışında kimse yoktu. Tüm gün beklemişti onu. Karanlık basmıştı. Mehmet bey de yalnızca akşam üstü geldi.* – “У домі не було нікого, окрім Фатми, яка чекала на пана Мехмета. Вона чекала його весь день. Уже опустилася на землю темрява. А пан Мехмет прийшов лише під вечір”. У наведеному відривку тексту йдеться про минулий факт, який не має жодного зв'язку з моментом мовлення); б) як акціонально-перфектне (> пан Мехмет прийшов і зараз знаходиться тут (у тому місці, куди він прийшов): *Müdür bey ofisinde oturuyor, saat beşte gelecek olan Mehmet beyi bekliyor. Saate bakıyor, beş buçuk. Nihayet kapı açılıyor ve içeriye sekreter giriyor. Efendim, diyor Mehmet bey geldi, dışarıda bekliyor sizi.* – “Директор сидить у себе в кабінеті й чекає на пана Мехмета, який мав прийти о п'ятій годині. Він дивиться на годинник – п'ята тридцять. Нарешті двері відчиняються, до кабінету входить секретар: “Пане, прийшов пан Мехмет, він чекає в приймальні”).

Дієслова активної дії у висловлюваннях з перфектною семантикою не дуже часто використовуються у формі абсентив-перфекта. Це викликано їхньою лексичною семантикою – вони зазвичай не позначають

стан денотата, якого той набув унаслідок минулої дії. Однак такі ситуації, тим не менше, зустрічаються: якщо мовець хоче підкреслити, що суб'єкт/ об'єкт, про якого йдеться у висловлюванні, знаходиться в певному стані, що є результатом минулої дії, він вдається до абсентив-перфекта: *Onu sevmediği bir erkekle evlendirmek isteyen annesiyle kavga eden kız annesine: Ben artık kararımı kendim verecek yaşa gelmişim*, diyor [12, с. 10] – “Дівчина, сварючися зі своєю матір'ю, яка хоче одружити її з некоханим чоловіком, каже: “Я вже досягла того віку, коли можу сама приймати власні рішення”; *Ve çeşitli insan grupları Bağcılar'a gelmiş. Ve çeşitli düşüncelerde insanlar gelmiş. Çok inançlı insanlar gelmiş, inancı daha az olan insanlar gelmiş, inançsız insanlar gelmiş, değişik düşüncelerde insanlar gelmiş* [11, с. 3] – “І до Багджилар прийшли різні групи людей. І прийшли люди з різними думками. Прийшли люди з сильною вірою, прийшли люди з меншою вірою, прийшли люди взагалі без віри, прийшли люди з різними поняттями й розуміннями (> прийшли й оселилися тут > і тепер тут живуть”); *Büyük Komutan, Ulu Önder Atatürk, Kurtuluş Savaşı'nı yaptığı ama şu anda yaşayan nesil olarak bizler özgürlük mücadelesi yapmamız... Çünkü artık siyasilere güven kalmamış, temiz toplum, temiz siyaset ilkesinden vazgeçmişiz* [13, с. 12] – “Провідний командир, великий лідер Ататюрк провів війну за визволення; ми ж, покоління, яке живе сьогодні, досі ще не здійснили боротьбу за свободу... Тому що вже не залишилося довіри до політиків, ми відмовилися від принципу чистого суспільства, незаплямованої політики”. У перфектному значенні претерит й абсентив-перфект, використовуючися з дієсловами із семантикою активної дії, постають як фактичні дублети, демаркаційну межу між якими на функціональному рівні провести важко, оскільки вона є доволі розмитою й обумовленою насамперед суб'єктивним чинником й умовами комунікації. Додамо, що така розмитість функціональної межі між двома зазначеними конкретними використаннями інколи спричиняє повну нейтралізацію функціональних відмінностей між ними, порівняймо: *Bakın Amerika'da bir bilgisayar şirketi öyle bir hale geldi ki çok kısa bir süre içerisinde dünyanın en büyük zengini oldu* [17, с. 8–9] – “Подивіться, в Америці одна комп'ютерна компанія набула такого стану, що стала найбільшим багатієм світу” і *Tek başına bir şirket, bizim gibi bir devletten, bizim gibi bir ülkeden daha büyümüş, daha güçlü bir hale gelmiş* [17, с. 9] – “Одна окрема компанія зросла більше, ніж така держава, як наша, така країна, як наша, – стала більш могутньою”.

Дієслова з семантикою стану, використовуючися в якості вербального ядра висловлювання з перфектним значенням, завжди набувають форми абсентив-перфекта й позначають стан, який виник унаслідок минулої дії й став ознакою денотата: *Spil Dağı milli park haline getirilmiş* – “Гору Спіль перетворено на національний парк”; *Burada tüm hayvanlar koruma altına alınmış* – “Тут усіх тварин взято під охорону”. Ця залежність є стабільною, незважаючи на суб'єктивні чинники чи комунікативну ситуацію. Дієслова з розглядуваною семантикою можуть стояти й у формі претерита, але в такому разі вони позначають минулу дію (аспектуальне значення загальнофактичності), нічим не пов'язану з моментом комунікації або пов'язану лише опосередковано, наприклад: *Ukrayna Anayasası 1996 yılında kabul edildi* – “Конституція України була прийнята в 1996 році” (увага адресата сконцентрована на минулій дії, у той час як результат, а відтак і стан, наявний на момент комунікації, залишається нерелевантним). У перфектному значенні, незалежно від характеру дієслова й умов комунікації, до абсентив-перфекта можливе додавання афікса стверджувальної модальності, який надає висловлюванню більшої категоричності або, частіше, слугує маркером офіційно-ділового й наукового стилів.

Семантика абсентив-перфекта може виявлятися також як інклюзивна. Проблема інклюзивного перфекта в турецькій мові, так само як і низка інших проблем, пов'язаних з досліджуваним функціональним полем, може бути розв'язана лише в категоріях функціональної граматики. Так, дія, яка перманентно або регулярно відбувалася (або, навпаки, не відбувалася) в минулому і є, на думку мовця, характерною ознакою (станом), денотата й має певний стабільний результат, до якого мовець і повертає увагу слухача, позначається за посередництвом абсентив-перфекта; ця постійна/ регулярна дія постає як незавершена й така, що може відбутися й у теперішньому відтинку часу, і в майбутньому й мати такі само наслідки – тобто семантично й функціонально входить у площину минулого, теперішнього й майбутнього часів. У цьому використанні абсентив-перфект часто отримує показник стверджувальної модальності: *Ben hayatta çocuğumu hiç yalnız bırakmamışumdur* – “Я ніколи в житті не залишав свою дитину саму (на самоті)” (> це моя характерна ознака, а її результат – з дитиною нічого не трапилося, ось вона сидить переді мною); *Ben daima böyle yapmışumdur* [21] – “Я завжди так робив” (> я завжди робив так і завжди отримував такий само результат).

Абсентив-перфект у цьому використанні співвідноситься з претеритом, з одного боку, і з аористом, з іншого. Відмінність між абсентив-перфектом і претеритом проходить на суб'єктивному рівні: якщо мовець сприймає постійну/ регулярну незавершену минулу дію як характерну ознаку (стан) денотата й повертає увагу адресата до результату, який виявляється внаслідок реалізації цієї дії, він вдається до абсентив-перфекта; коли ж мовець лише констатує минулу дію (яка також може поставати як регулярна або перманентна) без зв'язку з ознакою чи результатом (станом) і без зв'язку з моментом комунікації, то він використовує претерит (ті самі висловлювання залежно від людського чинника можуть бути утворені на основі претерита). Порівняймо також інклюзивний перфект із статальним, коли абсентив-перфект позначає стан денотата, який виник унаслідок минулої дії.

Корелятивність між абсентив-перфектом і аористом полягає в тому, що й та, й інша форми позначають дію як характерну рису, стан денотата, порівняйте: *Ben hayatta çocuğumu hiç yalnız bırakmamışumdur* – “Я ніколи в житті не залишав свою дитину саму” і *Ben hayatta çocuğumu hiç yalnız bırakmam* – “Я ніколи не залишаю (або не залишу) свою дитину саму”. Перша форма зосереджує увагу адресата насамперед на

факти минулої дії й на її результаті, тоді як друга лише констатує, що, зважаючи на свої природні якості, денотат ніколи не здійснює (не здійснить) описувану у висловлюванні дію, причому жодним чином не йдеться про наявний чи потенційний результат такої дії.

Висновок. Функціональному полю аспектуальності, яке у свою чергу входить до складу більшого за обсягом об'єднання – функціонального (функціонально-семантичного) поля темпоральності, аспектуальності та модальності, властива категорія перфектності. У турецькій мові виділяється розряд (група) перфектних форм, основна з яких – абсентив-перфект. Семантична структура абсентив-перфекта поєднує два ключових концепти – “абсентивність” і “перфектність”. Перфектність, у свою чергу, може реалізуватися у вигляді низки окремих концептів: а) акціональний перфект, який не є релевантною функціонально-семантичною категорією для турецької мови, хоча інколи й може набувати істотного семантичного навантаження в певній комунікативній ситуації. Засобами реалізації акціонального перфекта є абсентив-перфект і претерит, рідше низка інших минулих видо-часових форм, які постають одна відносно іншої як корелятивні; б) статальний перфект, який може реалізуватися лише за посередництвом абсентив-перфекта, при цьому істотну роль в реалізації статально-перфектної семантики відіграє семантична характеристика слова, яке є вербальним центром висловлювання. З погляду лексичної семантики дієслова дихотомічно поділяються на дієслова з семантикою активної дії та з семантикою стану. У семантичній структурі абсентив-перфекта з погляду його перфектного наповнення виділяється також інклюзивна семантика: дія, яка перманентно або регулярно відбувалася (або, навпаки, не відбувалася) в минулому і є, на думку мовця, характерною ознакою (станом), денотата й має певний стабільний результат, позначається за посередництвом абсентив-перфекта; ця постійна/регулярна дія постає як незавершена й така, що може відбутися й у теперішньому відтинку часу, і в майбутньому й мати такі само наслідки.

Серед найближчих перспектив – дослідження проблем інваріантності-варіативності в межах функціонального поля аспектуальності, категорії таксису, темпорального, аспектуального та модального наповнення турецьких дієприслівників та дієприкметників, вивчення специфіки функціонального поля аспектуальності, зокрема дослідження проблеми категорії способу.

Джерела та література

1. Айляров Ш.С. Учебник турецкого языка. – М., 1954.
2. Гордлевский В.А. Грамматика турецкого языка // Избранные сочинения. – Т II. – М., 1961.
3. Дмитриев Н.К. К вопросу о значении османской глагольной формы на мыш // Строй тюркских языков. – М., 1962.
4. Кононов А.Н. Грамматика современного турецкого литературного языка. – М.; Л., 1956.
5. Кононов А.Н. Турецкая глагольная форма на -мыш // Учёные записки ЛГУ. Серия филологических наук. – 1939. – № 20. – Вып. 1.
6. Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1990.
7. Любимов К.М. Семь значений турецкой словоформы *uzunmuş* // Советская тюркология. – 1986. – № 4.
8. Самойлович А.Н. Краткая учебная грамматика современного османско-турецкого языка. – М., 2002.
9. Сорокин С.В. Турецкий презенс у функциональном аспекте // Проблемы семантики слова, речення, тексту. – 2003. – № 9.
10. Сорокин С.В. Турецкий аорист у функциональном аспекте // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія “Східні мови та літератури” – 2003. – Вип. 8.
11. Bağcılar Belediye Başkanı Av. Feyzullah Kıyıklık'ın Konuşması // T.C. Bağcılar Belediyesi 12. İstişare Kurul Toplantısı. – İstanbul, 2001.
12. Bolat Ü. Cınnet. – İstanbul, 1998.
13. DYP Bağcılar İlçe Başkanı İbrahim Tok'un Konuşması // T.C. Bağcılar Belediyesi 12. İstişare Kurul Toplantısı. – İstanbul, 2001.
14. Ediskun H. Türk Dilbilgisi. – İstanbul, 1985.
15. Efe S. Ölmek Yasak. – İstanbul, 1998.
16. Ergin M. Türk Dilbilgisi. – İstanbul, 1993.
17. F.P. Bağcılar İlçe Başkanı Mehmet Cihan'ın Konuşması // T.C. Bağcılar Belediyesi 12. İstişare Kurul Toplantısı. – İstanbul, 2001.
18. Gencan T.N. Dilbilgisi. – Ankara, 2001.
19. Koç N. Yeni Dilbilgisi. – İstanbul, 2001.
20. Mansuroğlu M. Türkçe'de -miş Ekinin Fonksiyonları // 60. Doğum Yılı Münasebetiyle Fuad Köprülü Armağanı. – İstanbul, 1953.
21. Nesin A. Ben Hayatta Daima // Nesin A. Bütün eserleri. – İstanbul, 1998.
22. Sorokin S.V. Türkçe'de İşlevsel Dilbilgisi Araştırmaları // Ылдыз. – 2003. – № 3.

Эфендиев А.Ш.

О СФЕРАХ РАЗГОВОРНОГО ЯЗЫКА